

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava

Gitlin Kütt

PEREPILT JUTUSTAB: LASTE STAATUSE JA PERESUHETE REFLEKSIOONE

KINEETILISEL PEREJOONISEL

Lõputöö

Lembit Õunapuu, PhD,

Teadus- ja loometöö metodoloogia dotsent

Viljandi 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. PEREKOND LAPSE KASVUKSEKKONNANA	7
1.1. Perekonna mõiste	7
1.2. Erinevad perekonna mudelid ja suhted perekonnas	7
1.3. Staatuse tähendus ja variandid perejoonistel.....	9
2. PROJEKTIIVTEST JA SELLE TÕLGENDAMINE.....	11
2.1. Projektiivtesti rakendamine teaduslikes uurimustes	11
2.2. Kineetiline perekonna joonis (K-F-D)	12
2.3. Kineetilise perekonna joonise analüüsi kategooriad ja tunnused.....	13
2.4. Kineetilise perekonna jooniste tõlgendamine	17
3. UURIMUSE METODOLOOGILISED LÄHTEKOHAD JA METOODIKA	21
3.1. Metodoloogilised ja metoodilised lähtekohad	21
3.2. Uurimuse populatsioon ja valim	21
3.3. Andmete kogumine	22
3.4. Kineetiliste perejooniste kvalitatiivse sisuanalüüsi strateegia	23
4. KINEETILISTE PEREJOONISTE JA JOONISTUSTE KIRJELDUSTE ANALÜÜS .	24
4.1 Analüüsi ettevalmistus	24
4.2. Kombineeritud deduktiivse ja induktiivse analüüsi rakendamine	25
4.3. Kineetiliste perejooniste analüüsi tulemused	26
4.4. Perejooniste kirjelduse analüüsi tulemused	32
5. ARUTELU JA JÄRELDUSED	33
KOKKUVÕTE	36
KASUTATUD ALLIKAD	38
LISAD.....	44
Lisa 1 Kiri vanematele	44

Lisa 2 Kineetilise perekonna joonise analüüs	45
SUMMARY	55
LIHTLITSENTS	57

SISSEJUHATUS

Meedias leidub palju artikleid, kuidas noorsoopolitsei puutub kokku olukordadega, kus laps on vägivaldne, joobes või liigub ringi öösel, mil enam alaealine väljas liikuda ei tohiks. Pole harvad need juhud, kus last ei oodatagi vanemate poolt koju. Noorsoopolitsetööd puudutavas uurimuses (Kullamaa 2014, lk 3; 61) selgub, et lapse riskikäitumist ühiskonnas soodustavad muude tegurite seas kodu, perekond ja suhted pereliikmete vahel. Vägivaldne käitumine võib välja kujuneda mitme teguri vastastikusel koosmõjul. Kui on teatavad isiksuse eeldused, et võtta vägivaldset käitumisstiili omaks ning kasutada seda teiste suhtes, siis selle üheks kujundajaks on lähedased suhtegrupid, tema suhted perekonnaga, kui puuduvad toetus ja positiivsed eluhoiakud. Reilly (2012, lk 148) selgitab, et inimese isiksuse areng algab juba lapsepõlves ning esimeseks keskkonnaks, mis mõjutab lapse isiksuse arengut, on perekond, kodu ja lähedased, kellega ta tihedalt kokku puutub. Laps saab kodust oma väärtused, oskused, teadmised ning normid, mis on abiks ühiskonnas kohanemiseks ja hakkama saamiseks. (Kalda 2018, lk 17 järgi).

Perekonnamudeleid on erinevaid, mistõttu tekib seal ka erinevaid suhteid. Lisaks suhetele perekonnas mõjutab lapse käitumist see, millisena ta tajub oma staatust perekonnas. Encyclopædia Britannica (2011 *sub staatus*) järgi on staatus iga inimese suhteline positsioon sotsiaalses hierarhias, mis on tekkinud tema õiguste, kohustuste, prestiiži järgi. Staatus võib tekkida sünniga või saavutatakse pingutuse kaudu tihedas konkurentsis. Omistatud staatus põhineb sool, vanusel, perekonnasuhetel ja paljudel muudel teguritel. Niisiis on lapse staatus tema positsioon perekonnas. See, kuidas laps tajub oma positsiooni perekonnas, on perekonniti erinev ja mõjutatud mitmest tegurist. Näiteks Hallikma (2017) on seisukohal, et sõltuvalt laste arvust ja sünni järjekorrast perekonda tajuvad lapsed oma positsiooni erinevalt. Tegemist on nn „õnnaspositsiooniga“, mis omab tähtsust isiksuse kujunemisel.

Oma seminaritöös uurisin projektiivjoonistamise meetodil seda, kuidas lapsed näevad oma staatust, s.o kuidas positsioneerivad end perestruktuuris. Uurimise tulemusena selgusid erinevad staatusmudelid, mis ei olnud omased kindlale peretüübile, vaid esinesid erinevate peretüüpide korral (Kütt 2018).

Eestis on uuritud peresuhteid erinevatest aspektidest. Asendushoolduse teenust pakkuvate lastekülade perekondade suhteid bioloogiliste vanematega (Mänd 2017), laste ja vanemate suhteid *facebook*-is (Lipu 2018), peresuhete seosed alkoholiga (Kurrikoff 2006), perekonna mõju alaealiste kuritegevusele (Nisu 2013). Kuid uurimust, mis uuriks projektiivjoonistamise meetodil peresuhete struktuure lapse pilgu kaudu, ei õnnestunud mul leida.

Lapse toetamiseks ning peresuhete hea tervise nimel on ka lapsevanemal vaja saada tagasisidet oma lapselt, kuidas ta ennast perekonnas tunneb. Liivamägi-Hitrov ja Kask (2016) on koostanud „Lapse küsitlemise käsiraamatu“, kus ilmneb, et teadmisi, kogemusi, eesmärke, oskusi, vahendeid ja hinnanguid annavad vanemad oma lastele peamiselt mitteteadlikult ehk neile omasel moel. Enda kogemustele ja teadmistele reageerib laps nii nagu vanemad seda teevad ja kujundab vanemate eeskujul nii oma arusaamise maailmast kui ka suhtlemismustrid.

Kui on teada, et laps saab enim mõjutatud oma perekonnast ja on olemas juhised, kuidas last küsitleda, siis vajame ka meetodeid, mille abil saab vanem teada, kuidas laps tajub end perekonnas. Karus (2001) toob välja, et kui tihti on lastel raske sõnastada oma mõtteid, tundeid ja probleeme, siis on lahenduseks projektiivsed meetodid. Üheks selliseks testiks on projektiivjoonistamine (lk 86). Viimastel aastatel kasutavad teadlased üha rohkem laste perestruktuuride uurimiseks Burns & Kaufmani (1972) kineetilist perekonna joonistamise testi (*Kinetic Family Drawing*; tähistatakse K-F-D) (Fan 2012, lk 176 järgi). Sama uurimismeetodit rakendan ma oma töös. Projektiivset joonistamise tehnikat on Eestis kasutatud koolikiusamise uurimisel (Nõmmela Semjonov 2010; Karus 2001). Mujal maailmas on K-F-D meetodit kasutatud laialdasemalt, nagu näiteks laste psüühikahäirete avastamiseks (Mirivahid, Abbassi, Heydarnia 2016), laste usuliste sümbolite kasutamist ning käitumist (Monttinen 1988), peresuhete aspektide muutusi ajas (Betts 1989), õdede ja vendade vahelisi suhteid perejoonistel (Metin, Üstün 2010), emotsionaalselt häiritud laste suhteid (Mcphee, Wegner 1976). Joonistamine võimaldab lapsel väljendada tundeid,

mõtteid, hirne ja soove, välja tuleb see, mis varjatud ning alateadvuses (Tartes-Babkina s.a., lk 14).

Eelkirjutatust selgub, et last mõjutavaks teguriks on kasvukeskkond ning suhted selles. Laps suhestub kasvukeskkonnaga alateadlikult, mis avaldub jooniste kaudu. Vajadus mõista last, tema suhteid, oma positsiooni ning pereliikmete taju, viib käesoleva töö **uurimisprobleemi** püstitamisele: millised staatuse tunnused ja peresuhted reflekteeruvad kineetilisel perekonna joonisel? Uurimistöö **eesmärk** on välja selgitada laste iseenda perestruktuuris positsioneerimise ja peresuhete variandid kineetilise perekonna joonistel. Uurimisprobleemi lahendamiseks ja eesmärgi täitmiseks püstitasin uurimisküsimused.

1. Millised staatuse, s.o. iseenda positsioneerimise variandid ilmnevad kineetilise perekonna joonistel?
2. Kuidas on staatuse määratlus seotud pere tüübiga?
3. Millised peresuhete variandid ilmnevad kineetilise perekonna joonistel kategooriate (stiil, tegevus, figuuride karakteristikud, K-D-F võrgustik) tunnuste alusel?

Lõputöö koosneb sissejuhatusest, viiest peatükist ja kokkuvõttest. Esimeses peatükis annan ülevaate lõputöö teoreetilis-empiriilistest lähtekohtadest, mida toetavad teemakohased allikad. Teises peatükis annan ülevaate projektiivtestidest ja käsitlen kineetilise perepildi meetodit ning perejooniste tõlgendamist, lapse staatust ja suhete mustreid perekonnas, toetudes teemakohastele allikatele. Kolmandas peatükis annan ülevaate metoodikast. Neljandas peatükis teen andmete analüüsi ning viies peatükk sisaldab arutelu ja järeldusi.

1. PEREKOND LAPSE KASVUKSEKKONNANA

1.1. Perekonna mõiste

Perekond on Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi riigi kasvamiseks ja säilimiseks, ühiskonna aluseks ning riigi kaitse all. Abikaasadel on võrdsed õigused. Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada lapsi ja hoolitseda nende eest. Perekonnal on kohustus hoolitseda oma abivajavate liikmete eest. (Eesti Vabariigi põhiseadus 2015, § 27) Abielu on olnud perekonna alus ja sajandeid ainus aktsepteeritud viis uue perekonna moodustamiseks (Katus, Puur, Sakkeus 2007 lk 5). Vikat (1994) väidab, et enamikus perekonda puudutavates uurimustes on asutud ühel või teisel viisil seisukohale, et perekond on elementaarneim ja vanim kõikidest sotsiaalsetest institutsioonidest. Kuigi perekonna inimühenduse juured tuginevad inimolevuste bioloogilistel tunnustel (pidades eeskätt silmas reproduktsiooni, järglaste saamist), muudab suur hulk ühiskonnas täidetavaid ülesandeid perekonna eeskätt oluliseks sotsiaalseks nähtuseks (lk 7). Schroeder'i (2002) sõnul on perekond väikseim sotsiaalne üksus, aga see on kõige stabiilsem ja kindlam sotsiaalne üksus. Kasvamine ja laste eest hoolitsemine toimub perekeskkonnas ning perekond on esimene keskkond, kus kujunevad emotsioonid, tunded, enesekindlus, enesehinnang ja lastes edendatakse inimestevahelisi suhteid (Mirivahid, Abbassi, Heydarnia 2016, lk 329 järgi).

1.2. Erinevad perekonna mudelid ja suhted perekonnas

Kraavi (2000, lk 37) sõnul ei vasta traditsiooniline perekonnakäsitlus, mis kestab aastakümneid ehk kuni surmani, enam modernse maailma ideoloogiale. Abielu tähendab paindlikkust ning isiklikest huvidest loobumist. Individualistlikust perekäsitlusest

lähtuvalt on indiviidi huvid olulisemad ning perehülgamist õigustatakse kui isiklikku vajadust areneda.

Tänapäeval leidub perekondi igasuguses koosluses. Nisu (2013, lk 18-24) eristab oma töös järgmisi mudelid:

1. Laiendatud perekond - laiendatud perekonnaks loetakse kolme (võimalusel ka rohkema) generatsiooni esindajaid. Nendeks on vanavanemad, vanemad ja nende lapsed, kelle vahel on säilinud regulaarne side.
2. Tuumik- ehk nuklearperekond - on oma olemuselt väiksem ja koosneb vaid vanematest ja nende lastest.
3. Üksikvanemaga perekond - üksikvanemaga perekond koosneb vanemast ja tema lapsest või lastest.
4. Kärgperekond - kärgperekond koosneb kahest koos elavast täiskasvanud inimesest ning vähemalt ühest lapsest, kes põlvneb ühest liidu moodustanud täiskasvanust.

Suhted lapse ja perekonna vahel võib liigitada bioloogilisteks, juriidilisteks, sotsiaalseteks ning psühholoogilisteks (Ritala-Koskinen 2001, lk 55 - 59). Bioloogiliste suhete all mõeldakse suhet lapse ja tema bioloogiliste vanemate vahel. Sotsiaalsete suhete all mõeldakse suhet lapse ja vanema vahel, kus vanem hoolitseb lapse igapäevaste vajaduste eest. Psühholoogiliste suhe hõlmab pereliikmeid, keda laps on ise subjektiivselt valinud oma perre. Juriidilise suhte all mõeldakse lapse ja vanema suhet õiguslikus kontekstis, kui vanem on määratud seadusest tulenevatest tingimustest (*ibid*, lk 55 – 59).

Bracken (1992) ütleb, et laste suhted ja suhtlus perekonnaga võib mõjutada, kuidas nad tajuvad end oma perekonnas. Uuringud on näidanud, et see, kuidas lapsed end väärtustavad isikuna ja pereliikmena, on seotud lapse suhetega perekonnas nii otseselt kui ka kaudselt. (Lohn 2015, lk 1 järgi).

Perekonnaseadus (2018), edaspidi PKS, käsitleb perekonda kui mitmekülgset gruppi, ei määratle seda üheselt ega anna perekonnale täpset formuleeringut ning selgeid piiritletud tunnuseid. Hetkel kehtiva PKS norme ja nende omavahelist koosmõju analüüsides võime aga välja tuua järgmised õiguslikult reguleeritud perekondlikud suhted:

- 1) suhted abikaasade vahel,
- 2) suhted laste ja vanemate vahel,

- 3) suhted kasulaste ja kasuvanemate vahel,
- 4) suhted lapsendatavate ja lapsendajate vahel,
- 5) suhted lapselaste ja vanavanemate vahel,
- 6) suhted õdede ja vendade vahel,
- 7) suhted eestkostetavate ja eestkostjate vahel.

Oma töös vaatlen ma psühholoogilisi suhteid ehk keda on laps valinud subjektiivselt oma perre ning joonistab oma perepildile. Uurin, millised suhete variandid avalduvad perejoonistel joonistaja ja pereliikmete vahel, tõlgendades neid läbi K-F-D tunnuste (vt lähemalt lk 14).

1.3. Staatuse tähendus ja variandid perejoonistel

Selleks et iseloomustada inimese positsiooni ühiskonnas, oma pere keskel, kasutatakse staatuse mõistet. Staatuse on de Bottoni järgi (2004) positsioon ühiskonnas või tähistab üldist seisundit grupis, tulenedes ladinakeelsest sõnast *statum*, mis tähendab „seisundit“ (Maar 2011, lk 7 järgi). Sotsiaalse staatuse puhul uuritakse seda, kuidas ümbritsejad tajuvad indiviidi, kuidas ümbritsejad teda hindavad ja tunnustavad ning millised on nende suhted. Mõõtmiseks kasutatakse sotsiomeetrilist testi (Pent 2013, lk 5). Sotsiaalne staatus on iga inimese suhteline asetus sotsiaalses hierarhias ja staatus perekonnas näitab liikmete positsiooni prestruktuuris.

Kui staatust uurida lapse perspektiivis ja paluda neil joonistada oma pere, siis selgub, keda laps peab oma perekonnaks, kuidas näeb oma kohta pereliikmete seas, kuidas positsioneerib end teiste pereliikmete suhtes. Djakiv (2019, lk 30) leidis, et lapsed määratlevad oma perekonda väga erinevalt ja see olenes suhetest perekonnas. Mõnelgi juhul jäeti isa perekonna määratlemisel välja halbade suhete tõttu. Selgus ka, et lapsed ei pea oma pereliikmeteks ainult veresugulasi, vaid ka sõpru ja koduloomi.

Lapse poolt iseenda positsiooni tunnetust perekonnas võivad mõjutada nii sündimise järjekord perekonda kui ka suhted perekonnas ning hinnangud ja tunnustamine selles sotsiaalses grupis. Oma seminaritöös uurisin, kuidas peegeldavad perejoonised lapse

staatust perekonnas ja ilmnesid järgmised iseenda positsioneerimise variandid (Kütt 2018, lk 29):

1. Joonistaja positsioneerib end pereliikmete seas esimeseks või esiplaanile.
2. Joonistaja positsioneerib end pereliikmete seas viimaseks või tagaplaanile.
3. Joonistaja positsioneerib end pere keskele.

Leitud kolm iseenda positsioneerimise viisi on kvalitatiivse uurimuse tulemused, mis kirjeldavad perefenomeni varjatud külge ja võimaldavad perejoonistel olevat, esmapilgul kaootilist informatsiooni, pisut struktureerida. Kuid peresuhete prognoosimiseks või lapse käitumise hindamiseks nende positsioneerimisviiside põhjal on kindlasti vaja empiirilisi uuringuid, mis võimaldaksid nende positsioneerimise variantide osa peresuhetes tõlgendada. Mitmed uurimused on välja selgitanud staatuse, s. o iseenda positsioneerimise tähenduse lapse jaoks. Parot leidis, et joonisel perekonnaliikmete järjekord kajastab pereliikme tähtsust laste silmis. Esimesena joonistatud isik on lapse jaoks kõige olulisem inimene (Metin ja Üstün 2010, lk 2442 järgi). Seega kui laps joonistab end esimesena või esiplaanile, siis sellest võib järeldada, et joonistaja tajub end oma peres kõige tähtsamana. Märgatavalt suur kujutis vanemast võib viidata, et vanem omab autoriteeti perekonnas või on armastatud. Samas on uurimusi (Farokhi ja Hashemi 2011, lk 2222), mis on leidnud, et suurelt kujutatud isiku käitumist tajutakse lapse poolt agressiivsuseks või on kujutatud isiku käitumine ülereageeriv ja domineeriv.

Teine staatuse variant, mis avaldus tendentsina, milles uuritavad positsioneerivad end viimaseks või tagaplaanile, võib olla viiteks, et enesele omistatakse madal tähtsus perekonnas. Kui sellega kaasneb ka enda väiksena kujutamine, siis Farokhi ja Hashemi (2011, lk 2222) uurimuse järgi näitab see, et laps tunneb alaväärsust, hirmu, häbi ja depressiooni.

Kolmas staatuse variant ilmnes tendentsina, milles uuritavad paigutavad end pere keskele. Sellisel juhul tunneb laps end perekonnaas staatusest võrdsena. Senoli (2013, lk 2897; 2902) uurimus näitas, et joonised, kus perekond on joonistatud ühe reana, üksteisele lähedal ja kätest kinni hoidvana, viitavad tervetele peresuhetele.

2. PROJEKTIIVTEST JA SELLE TÕLGENDAMINE

2.1. Projektiivtesti rakendamine teaduslikes uurimustes

Projektiivteste ehk projektiivjooniseid võib kasutada väga erineval viisil. Giotsa ja Mitrogiorgou (2016, lk 2 järgi) toovad välja järgmised näited: Appel (1931) ja Wolff (1942) olid esimesed, kes iseloomustasid perekonna joonistusi projektiivtestina laste arusaamade uurimisel pereliikmete vahelistest suhetest; Hulse ja Porot'i (1952) viivad läbi esimesed süstemaatilised uuringud, kasutades perekonna joonistamist, paludes osalejatelt joonistada oma „päris” perekonda; Brem-Gräseri (1957) uurimuses joonistatakse „perekond loomadena”; Corman (1972, 1990) kasutab „staatilist perejoonist”; Burns ja Kaufman (1970, 1972) töötavad välja „kineetilise perekonna joonistamise” meetodi, Biermann (1975) kasutab „nõiutud perekonna joonistamist”; Gehringi ja Wyleri (1986) poolt kasutatakse „peresuhete testi“ (Family-System-Test”). Eestis on rakendatud projektiivset joonistustesti näiteks Nõmmela Semjonovi (2010) poolt õpilaste kiusamiskäitumise uurimisel ja Karus'i (2001) poolt rakendati kineetilist perekonna joonistamise testi kiusamis- ja ohvrikäitumise uurimisel.

Projektiivsed tehnikad pakuvad tavaliselt avatud juhiseid (nt „Joonista perekond” või „Joonista oma perekond”), mis võimaldavad osalejatele paindlikkust oma vastuste andmisviisis ja arvus, mistõttu Lilienfeldi, Woodi, Garbi (2000) väitel saab lapsi projektiivtesti kasutades analüüsida ka pere kriisiolukordades nagu vanemate lahusus (Giotsa ja Mitrogiorgou 2016, lk 2 järgi).

Projektiivjooniste kasutamine paistab olevat universaalne vahend aegade jooksul ja erinevates kultuurides. Lohn (2015, lk 3) toob esile Burnsi ja Kaufmani (1970) seisukoha, et psühholoogid väärtustavad joonistamist, kuna seda on lihtne läbi viia, see pole kartust tekitav ja on kasutatav, kui teiste tehnikate võimalused on piiratud tegurite poolt nagu keelebarjäär, kultuuriline erinevus ja võimekus suhelda.

2.2. Kineetiline perekonna joonis (K-F-D)

Burns ja Kaufman (1970, 1972) töötasid välja kineetilise perekonna joonistamise testi, andes oma uuritavatele juhendi „Joonista oma perekond tegevuses“, mida nimetatakse kineetiliseks, sest joonistajad peavad oma pereliikmeid kujutama tegevuses. (Giotsa ja Mitrogiorgou 2016, lk 2, 3 järgi). Monttinen (1988, lk 25) on seisukohal, et kineetilise perekonna joonistamine on end tõestanud kasuliku meetodina, mis võimaldab mõista häiritud lapsi ja uurida ka peresuhteid mittekliinilistel eesmärkidel. Fan (2012, lk 181) on samal seisukohal, et meetod võimaldab uurida suhteid perekonnas, sest joonistel peegeldub lapse ettekujutus iseendast ja oma suhetest. Samas leidub teadlasi, kes arvavad, et K-F-D meetod ei ole igas olukorras parim tööriist. Marijcke ja Veltman ja Browne (2001) on leidnud, et K-F-D meetod ei sobi klassis väärkohtlemise all kannatavate laste tuvastamiseks ning on arvamisel, et K-F-D meetodi vahendid on kasutatavad kliinilistel juhtudel ja see toimiks paljude lastega (Fan 2012, lk 186 järgi).

Laste joonistuses on värskust ja naiivsust, mis kaob väga kiiresti, tingituna ebakindlusest, kaitsetusest ja elukeerukusest. Naiivsuse ja värskuse kaudu räägivad lapsed meile palju iseendast ja inimese seisundist (Burns ja Kaufman 1972, lk 1). Joonistamine on lastele samasugune väljendusviis nagu mängimine ja rääkimine. Nad väljendavad oma rõõme, hirme, unistusi, valu jne. Lapsed annavad viiteid suhete kohta ümbritseva maailmaga ning teiste asjadega. Joonistus on kui sidevahend, mis annab infot lapse isiksuse kohta. Lastele on joonistamine loomulik väljendusviis ja neis joonistustes võivad peegelduda lapse traumad (Farokhi ja Hashemi 2011, lk 2221). Üsna paljuütlevad on joonistustused nooremas koolieas, umbes kuuenda ja kümnenda eluaasta vahel. See on aeg, mil graafiline eneseväljendus on veel suhteliselt vaba ühiskonna mõjutustest, mis hiljem kipuvad kohandama joonistusi ning vähendama isikupära. Nooremad lapsed joonistavad perekonna otsevaates teineteise kõrvale. Vanemad lapsed on suutelised kujutama liikumist. Juhendaja võib paluda lastel joonistada oma perekond mingis tegevuses nii, et iga perekonna liige tegeleb millegagi. Tulemuseks võib olla kujutatud meeldiv tegevus või hoopis vägivaldne, aga ka suhtluse puudumine, kui iga pereliige teeb midagi omaette. (Di Leo 2012, lk 118) Perepildi joonistamine aitab mõista pere struktuuri ja lapse nägemust pereliikmete suhetest ning võimaldab vaadelda, kes on kelle kõrval ning pereliikmete suurust teineteise suhtes. Lisaks võimaldab vaadelda, kas keegi on isoleeritud või puudub sootuks perepildilt. (Tartes-Babkina *s.a.*, lk 80)

2.3. Kineetilise perekonna joonise analüüsi kategooriad ja tunnused

Burns (1982) arendas välja kineetilise perekonna jooniste analüüsimiseks kategooriate süsteemi, mis sisaldab järgmisi kategooriaid: *tegevused*, *figuuride karakteristikud* ja *stiilid*, kusjuures *tegevuse* kategooria hõlmab erinevat liiki tegevusi, millega pereliikmed on hõivatud; *figuuride karakteristikute* alla kuuluvad kehaosade kaasatus, käte pikkus, hammaste olemasolu, figuride orientatsioon, näoilmed, figuride pikkused, kehaosade puudumine või moonutused, seksuaalne eristamine ja joone kvaliteet; kategooria „*stiil*“ hõlmab joonise ülesehituse, distantsid, positsioonid, barjäärid (DeOrnellas 1997, lk 34, 35 järgi). Mitmed autorid on seda süsteemi täiendanud kategooriate tunnuste täpsustamisega, sõltuvalt oma uurimuse eesmärkidest.

Burns ja Kaufman (1972) esitavad kineetilise perekonna joonistuse tõlgendamiseks viis erinevat kategooriat: *figuuride tegevus*, *figuuride karakteristikud*, *positsioon*, *distants* ja *barjäärid*, *stiil ning sümbolid*. Fan (2012, lk 182) toob samuti välja 5 eelnevaga sisuliselt üsna sarnast kategooriat: *stiil* (Kas teemat saab kategoriseerida? Kas joonistustel on jooned ümber? Kas mõned figuurid on alla joonitud?); *sümbolid* (millised tavalisemad freudistlikud sümbolid on olemas?); *tegevus* (mida iga perekonnaliige pildil teeb? missuguseid tegevusi võib ära tunda pereliikmete vahel?), *füüsilised karakteristikud* (missuguseid tunnuseid on kunstiliselt liialdatud? kõrgused? missugused figuurid on paigutatud esi- või tagaplaanile või rippuma? missugustel pereliikmetel on kehaosasid puudu? missuguseid kustutusjälgi võib täheldada? kas mõni pereliige puudub?), *K-F-D võrgustik* (kuidas pereliikmed on paigutatud, nende suhteline suurus, pereliikmete omavaheline distants). Karus'i (2001, lk 91) koolivägivalla empiirilises uurimuses võeti K-F-D testi puhul aluseks järgmised muutujad: õdede-vendade arv, peafiguuride (ema-, isa- mina-figuuride) pikkused, peafiguuride vaheline distants, barjääride arv peafiguuride vahel ja õdede-vendade figuride vahel, distants õdede-vendade figuride vahel, õdede-vendade figuride pikkused, figuridevaheline orientatsioon ja peafiguuride vaatamise suund ja aktiivsustase.

Käesoleva lõputöö kineetilise perekonna jooniste uurimine toetub eespool refereeritud Fan'i kategooriate süsteemile. Kategooriate tunnused (vt tabel 1) on valitud, silmas pidades käesoleva uurimuse eesmärki ja uurimisküsimusi.

Tabel 1. Kineetilise perekonna joonise analüüsi kategooriad ja tunnused

Kategooria	operatsionaalseid tunnused
Stiil	<ul style="list-style-type: none"> - joonisel jooned ümber - figuurid joontega, tõketega vms objektiga eraldatud - joonistatud raamis
Figuuride karakteristikud	<ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus - joonistaja suhteline suurus - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus - figuuride orientatsioon - näoilmed
Tegevus	<ul style="list-style-type: none"> - ühistegevus - omaette tegevused
K-F-D võrgustik	<ul style="list-style-type: none"> - kuidas pereliikmed on paigutatud (pereliikmete positsioneerimine) - pereliikmete suhteline suurus - pereliikmete omavaheline distants

Tabelis 1, esimeses veerus, on toodud põhikategooriad ja teises veerus nende operatsionaalseid tunnused. Operatsionaalsus tähendab seda, et need tunnused peavad joonistel olema praktiliselt registreeritavad. Kuna käesolev uurimus on kvalitatiivne, mille sihiks on esile tuua tegelikkuse varjatud külgi, siis on figuuride suuruse ja distantsti määramisel kasutatud märksõna „suhteline“. Kui kvantitatiivsetes uurimustes (Karus 2001, lk 91) mõõdetakse peafiguuride vahelist distantsti ja figuuride pikkust, siis käesolevas töös fikseeritakse märgatav „suhteline“ suurus visuaalselt. Operatsionaalsete tunnuste paremaks jälgimiseks on järgnevas tabelis 2 kategooriaid ja tunnuseid illustreeritud laste poolt joonistatud pildidega.

Tabel 2. Näited perejooniste analüüsikategooriatest ja tunnustest

Perejoonis	Kategooriad ja tunnused
	<p><u>Stiil</u>: figuurid joontega või muude objektidega eraldatud</p> <p><u>Tegevus</u>: omaette tegevused</p> <p><u>K-F-D võrgustik</u>: iseenda positsioneerimine (hõljumine), suhteliselt suur distants teiste figuuride suhtes.</p>

<p>Joonis 1. Joonistaja 10-aastane poiss Allikas: Burns ja Kaufman 1972, lk 42</p>	
 <p>Joonis 2. Joonistaja 10-aastane poiss Allikas: Burns ja Kaufman (1972, lk 129)</p>	<p><u>Stiil</u>: joonistatud raamis <u>Tegevus</u>: omaette tegevused</p>
 <p>Joonis 2. Joonistaja 8-aastane poiss Allikas: Burns ja Kaufman (1972, lk 17)</p>	<p><u>Stiil</u>: figuurid joontega eraldatud <u>Figuuride karakteristikud</u>: väljavenitatud käed <u>Tegevus</u>: omaette tegevused</p>
 <p>Joonis 3. Joonistaja 11-aastane poiss Allikas: Õunapuu 2016a</p>	<p><u>Figuuride karakteristikud</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (isa kõige suurem) - joonistaja suhteline suurus (kõige väiksem paremal all nurgas) - figuuride orientatsioon (isa pööratud näoga perest eemale, ülejäänud vaataja poole); - näoilmed (pole tuvastatavad) <p><u>Tegevus</u>: puudub</p> <p><u>K-F-D võrgustik</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (isa esiplaanil) - joonistaja distants suhteliselt suur võrreldes ülejäänud figuuridega - iseenda positsioneerimine („ruumiliselt“ tagaplaanil)

Joonis 4. Joonistaja 10-aastane poiss
Allikas: Õunapuu 2016b

Figuuride karakteristikud:

- pereliikmete suhteline suurus (ema kõige suurem)
- figuuride orientatsioon (ema ja isa näoga pildi vaataja poole)
- näoilmed (emal ja isal naeratav suu)

Tegevus: puudub

K-F-D võrgustik:

- pereliikmete positsioneerimine (ema esiplaanil)
- pereliikmete puudumine (MINA-figuur puudub pildil)

Joonis 5. Joonistaja 11-aastane poiss
Allikas: Õunapuu 2016a

Figuuride karakteristikud:

- pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt samad)
- joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama)
- kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, (isal, vennal ja emal pikad käed)
- figuuride orientatsioon, (isa, vend ja ema vaatavad vaataja poole, MINA-figuur vaatab perekonna poole)

- näoilmed (isal kõverdunud suu, emal pigem naeritava suuga, MINA-figuuril väike ümar suu)

Tegevused: puudub

K-F-D võrgustik:

- pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (isa esiplaanil, rivis esimene)
- joonistaja distants pereliikmete suhtes (suur distants pereliikmetega)
- pereliikmete omavaheline distants (märgatav „ruumiline“ distants)
- iseenda positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride rivis, viimane figuuride rivis, pere keskel) (tagaplaanil, MINA-figuur viimane rivis)
- pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (isa, vend ja ema MINA figuuri vasakul käel distantsiga)

	<p><u><i>Figuuride karakteristikud:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (ema suurelt) - joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, - figuuride orientatsioon, (kõik figuurid näoga vaataja poole) - näoilmed (kõigil figuuridel naerataw suu) <p><u><i>Tegevus:</i></u> puudub</p> <p><u><i>K-F-D võrgustik:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (ema esiplaanil, vend tagaplaanil, tõstetud) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (märgatav distants vennaga) -pereliikmete omavaheline distants (emal ja õel märgatav distants vennaga) - iseenda positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride ravis, viimane figuuride ravis, pere keskel) (MINA-figuur tõstetud ja positsioneerib end ema ja õe vahele) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (ema MINA-figuuri vasakul käel, õde paremal käel, vend distantsiga paremal käel)
	<p><u><i>Figuuride karakteristikud:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - joonistaja suhteline suurus (ei saa hinnata) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, (kõigil figuuridel jalad puudu) - figuuride orientatsioon, (kõik figuurid näoga pildi vaataja poole) - näoilmed (ema ehmunud näoga) <p><u><i>Tegevused:</i></u> puudub</p> <p><u><i>K-F-D võrgustik:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (Kõigil figuuridel sama plaan, ema ravis esimene) - pereliikme puudumine (MINA-figuur pildil puudu) -pereliikmete omavaheline distants (märgatav distants kõigil pereliikmetel)

Joonis 6. Joonistaja 13-aastane tüdruk
Allikas: Burns ja Kaufman (1972, lk 19)

Joonis 7 Allikas: Naiskodukaitse 2009

2.4. Kineetilise perekonna jooniste tõlgendamine

Kvalitatiivsete uurimustega saadud tulemusi aitavad tõlgendada paljud empiirilised psühholoogilised uurimused, mis toovad välja seoseid jooniste visuaalsete iseärasuste ja nende põhjuste vahel.

Burnsi ja Kaufmani sõnul peegeldavad tegevused kineetilistel perekonna joonistel „jõudude välja“, mis avaldub figuuride vahel. See võib peegeldada ärevust, vältimist, konflikte, armastust, konkurentsi või harmooniat. Figuuridevahelise tegevuse hulka võivad

kuuluda näiteks pall, mis on suunatud konkreetse figuuri poole, ise ei mängi, kogu pere mängib koos. Kõige tavalisemad emade tegevused on toiduvalmistamine, puhastamine ja triikimine. Majapidamistegevused: mootorsõiduki juhtimine ja muru niitmine on identifitseeritud isa tegevustena (1972, lk 46). Kunstiterapeut Susan Bach on öelnud, et tunnuseid joonistel tuleb võtta kui vihjeid, mida jälgida, et ollakse õigel teel, kuid mitte absoluutse tõena. Ent kui me tunneme ära arhetüüpse tunnuse ehk sümboli ja selle ajatu tähenduse, võimaldab see meil pilti ja selle osasid sügavamalt mõista (Tartes-Babkina *s.a.*, lk 60 järgi). Joonistamise stiil võib viidata joonistaja suhtele pereliikmetega. Enamik lapsi on algul avatud ja usaldavad, väljendades oma armastust loomulikult ja tingimusteta ilma kunstlike barjäärideta (Baurns ja Kaufman 1972, lk 120). Kui pildil on raamid või keegi pereliikmetest on joontega isoleeritud, viitab see isoleeritud suhetele. Figuuride karakteristikud on tunnused, mis võivad viidata tunnetele, mis joonistajas peituvad. Näiteks kuidas joonistaja tajub domineerimist pereliikmete poolt või on temas ambivalentsed tunded. (*ibid*, 1972, lk 16 – 20) Tegevused pildil võivad viidata suhetele või energiale joonistaja ja pereliikmete vahel. Joonistused võivad peegeldada „jõudude välja“ pereliikmete vahel. Need jõud võivad olla kontseptualiseeritud mitmel erineval viisil. (*ibid*, 1972, lk 46). K-D-F võrgustik viitab joonistaja staatuse tunnetusele perekonnas (Kütt 2018, lk 18-19). Järgnevalt toon lühidalt välja erinevate uurimuste poolt antud laste perejooniste tõlgendused, mis toetavad käesoleva uurimusega saadud andmete analüüsimist.

Harmonilised (terved) suhted

Kui pereliikmed on joonistatud üksteisele lähedal ja kätest kinni hoidvana, viitab see tervetele peresuhetele (Senol 2013, lk 2897; 2902). Golombi (2004) väitel väljenduvad noorukite joonistel erilised suhted ja ühised huvid tihedalt üksteise kõrvale joonistamises, figuuride ühesuguses suuruses ja värvis, võrdsetes distantsides pereliikmete vahel ning sarnastes tegevustes (Lohn 2015, lk 14 järgi).

Tõkestatud suhted

Burns ja Kaufman (1972) leidsid, et kui figuuride vahel on tõkked, figuurid eraldatakse joontega, siis tõkestatakse suhete energiat. Energiat inimeste vahel tähistatakse paljude nimedega näiteks „inimestevahelised suhted“, „armastus“, „iharus“, „vägivald“, „tunded“. See energia võib olla erineva intensiivsusega, võõrastega on see madalam (lk 36 lk 42). Betts (1989, lk 14) eristab tõketena figuuri orientatsiooni (peafiguuride vaatamise suunda).

Karus'i (2001, lk 95) kineetilise perekonna joonistamise testi tulemuste analüüs näitas, et mina-figuuri vaatamise suund väljendab pere suhete puudujääke.

Isoleeritud suhted

Suurem füüsiline distant Reinoldsi (1978) põhjal näitab isolatsiooni ja tõrjutust (Karus'i 2001, lk 94 järgi). Burns ja Kaufman (1972) leiavad, et kui laps isoleerib iga pereliikme, pannes ta kasti või riskülikusse või mingil viisil eraldab nad üksteisest, siis viitab see sotsiaalsele isoleeritusele, millega proovitakse läbi lõigata tunde komponenti perekonna liikmete vahel. See on tihti algusfaas eraldumisele või tõsine isiksuse häire (lk 128). Di Leo (1983) sõnul on objektid nagu seinad, lauad, telerid jne, mida joonistaja paigutab enda ja teiste pereliikmete vahele, viiteks asjaolule, et ta isoleerib end oma perekonnast (Şenol 2013, lk 2899 järgi). Di Leo (2012, lk 118) nimetab seda suhete probleemiks, kui iga pereliige teeb isoleeritult midagi omaette.

Pereliikme välistamine

Pereliikme puudumine pildilt võib tähendada, et pereliige on joonistajale vähetähtis või joonistajal on puuduva isikuga konfliktne suhe (Tartes-Babkina *s.a*, lk 80). Pereliikme puudumine esineb sageli, kui perre on sündinud beebi ja laps keeldub beebit joonistamast perekonna liikmena (Burns ja Kaufman 1972, lk 30). Joonistaja ise pildilt puudu: sellisel juhul võib olla, et laps tunneb end perekonnas tõrjutuna (Tartes-Babkina *s.a*, lk 80). Corman (1976) ja Fury (1977) sõnul on välistamine pereliikme ekstreemne alahindamine, kui laps teadlikult või mitteteadlikult soovib tema puudumist pildilt, mis on viide probleemsetele suhetele (Sharif, Yadegari, Bahrami, Khorsandi 2018, lk 40 järgi).

Domineerimine

Reinolds (1978) interpreteerib figuuride pikkusi võimu ja domineerimise suhetega peres. Mida pikemad figuurid, seda rohkem võimu ja dominantsust (Karus'i 2001, lk 94 järgi). Tõstetud figuurid võivad tähendada domineerimist. K-F-D joonistel esineb sageli tõstetud figuure, kus tõstetakse domineeriv õde/vend teistest pereliikmetest kõrgemale mingi objekti peale (Burns ja Kaufman 1972, lk 18). Di Leo (2012, lk 127) arvates kujutatakse domineeriv inimene alluva ja mõjuvõimuta isikuga võrreldes suuremana, olenemata reaalsest füüsilisest suurusest. Pildid, millel laps on joonistanud end või mõne pereliikme esimeseks või esiplaanile ning suuremana kui teised pereliikmed, võib olla viiteks domineerimisele perekonnas.

Rippumine

Tihti võib piltidel näha figuure ebakindlas poosis. Rippuvad figuurid on tavalised seotud pingega lapses (Burns ja Kaufman 1972, lk 24).

Väljavenitatud käed

Käed on tihti kujutatud kineetilistel perejoonistel moondunult. Pikad käed võivad olla seotud koristusseadmetega (mopid, luuad, tolmuimeja, jne.) värvipintslid, relvad ja palju muude objektidega, mida tajutakse keskkonna kontrollivahendina (Burns ja Kaufman 1972, lk 16).

Väga suure ja väikese inimese joonistamine

Tavaliselt on suure inimese joonistus indikaatoriks agressioonile ja ülereageerimisele. Lapsed, kes ei kohane hästi, joonistavad liialdatud inimese figuure. Väga väikese inimese joonistamine näitab sageli, et laps tunneb alaväärsust, hirmu, häbi ja depressiooni (Farokhi ja Hashemi 2011, lk 2222). Uurijad on leidnud, et lapsed, kes kogesid kodus kaost – sealhulgas kõrge tasemega müra, liigset rahvarohkust, segadust ja struktuuride puudumist – tõenäolisemalt joonistavad end vanematest kaugemale või teistest figuuridest palju väiksemana (Huntsberry 2014).

3. UURIMUSE METODOLOOGILISED LÄHTEKOHAD JA METOODIKA

3.1. Metodoloogilised ja metoodilised lähtekohad

Uurimustöö eesmärgi saavutamiseks viisin läbi kvalitatiivse uurimuse, mis võimaldab „ilmutada tegelikkuse varjatud tahke ja anda neile tähendus“ (Õunapuu 2014, lk 62). Käesolevas uurimuses tähendab see laste iseenda positsioneerimise ja laste poolt kujutatud peresuhete variantide selgitamist kineetilisel perejoonisel ning selgunud variantidele tähenduse avamist. Andmete kogumise meetodiks on kineetilise perekonna joonistamine (K-F-D) koos pildil kujutatu vaba kirjeldamisega. Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi, rakendades deduktiivse ja induktiivse strateegia kombinatsiooni.

3.2. Uurimuse populatsioon ja valim

Uurimistöö populatsiooni moodustavad Jonannese Kooli ja Lasteaed Rosmal 4. – 9. klassi õpilased. Johannese Kool Rosmal on põhikool ja üks vanimaid waldorfkooole Eestis. Kool on alguse saanud kodanikualgatusel 1989. aastal. Koolis õpib kokku ligi 100 last. Waldorfpedagoogika on Rudol Steineri (1861–1925) välja töötatud õppe- ja kasvatusmeetod, mis põhineb antroposoofilisel inimeseõpetusel, laiemas mõttes antroposoofilisel vaimuteadusel. Waldorfpedagoogika eesmärk on võimaldada lapse ainuomase individuaalsuse vaba avaldumist ja arengut. (Johannese kool... 2019)

Johannese koolis 4. – 9. klassis õpib kokku 59 õpilast vanuses 10 - 16 eluaastat. Seega on minu uurimistöö populatsiooniks $N=59$ õpilast. Pilte joonistas 47 õpilast, seega on valimiks $n=47$ õpilast. Oma uurimistöös rakendasin ma kõikset valimi meetodit. See tähendab, et uurimuses osalevad kõik 4.- 9. klassis õppivad lapsed. Kõikne valim on valim,

kui „uuritakse kõiki valimi objekte ehk langeb kokku populatsiooniga või erineb sellest vähe“ (Õunapuu 2014, lk 142).

3.3. Andmete kogumine

Andmete kogumiseks leppisin kokku klassiõpetajatega uurimiseks vajalike perepiltide joonistamise aja. Järgmiseks pöördusin uurimistöö valimis olevate õpilaste vanemate poole palvega loa saamiseks. Selleks saatsin ma vanematele kirja *e-maili* teel (vt Lisa 1), kus selgitasin teema tausta ning palusin luba õpilase kaasamiseks minu uurimistöösse. Kaks lapsevanemat ei soovinud, et nende laps osaleks uurimuses. Välistamaks olukorda, et õpilane tunneb end tõrjutuna, lasin ma ka nendel õpilastel pildid joonistada, kuid ei kasutanud neid analüüsis.

Andmete kogumiseks kasutasin kineetilise perekonna joonistamise meetodit (K-F-D) koos pildil kujutatu vaba kirjeldamisega. Joonistades iga laps rakendab oma loovust, kujutamaks oma perekonda, ning kirjeldab vabalt, mida pildil kujutas. Joonitamise protseduuri juhendasin ma ise. Sõnastasin ülesande õpilastele järgnevalt: „*Palun joonista oma perepilt, kus pereliikmed on mingis tegevuses. Kirjuta pildil inimeste juurde õde, vend, ema, mina jne. Ära kirjuta nimesid. Palun kirjuta pildi teisele küljele, mida sa pildil kujutasid.*“ Joonistamiseks said õpilased A3 valge paberi. Kasutada võis isiklikke pliiatseid. Piltide joonistamiseks ja teksti kirjutamiseks oli aega 90 minutit. Analüüsitavate piltide joonistamine toimus märtsikuu jooksul.

Õpilastel tekkis täpsustavaid küsimusi. „Kas ma võin joonistada vaid need pere liikmed, kes on mulle olulised ja kas ma võin oma venna/ õe joonistamata jätta“ Vastus sellel küsimusele oli, et joonista need inimesed keda sa soovid joonistada. Küsimusi tekitas ka kirjelduse kirjutamise ülesanne. Küsiti, et mida ma pean kirjutama? Vastus küsimusele oli, et mida sinu pere pildil teeb, et ma aru saaksin mida sa oled kujutanud?

3.4. Kineetiliste perejooniste kvalitatiivse sisuanalüüsi strateegia

Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldab nii deduktiivse kui ka induktiivse strateegia kasutamist töös andmetega. „Deduktsiooniprotsessis liigutakse üldisemalt spetsiifilisemale. Induktiivse tunnetuse tulemuseks on teooriad kas üldistuste, seaduste või väidete-argumentide loogiliste süsteemidena.“ (Õunapuu 2014, lk 47). Kui samas uurimuses rakendatakse varasemates uurimustes välja töötatud kategooriaid ja ka uutel andmetel põhinevaid kategooriaid, siis „on tegemist *deduktiivse ja induktiivse lähenemise kombineerimisega*“ (Kalmus, Masso, Linno 2015). Induktiivse analüüsi lisamine võimaldab tähelepanu pöörata uuritava nähtuse uutele tunnustele.

Käesolevas lõputöös tähendab deduktiivse ja induktiivse lähenemise kombineerimine järgmist:

1. Jooniste analüüsimisel rakendatakse varasemate uurimuste toel (peatükk 2.3) selgunud kineetilise perekonna jooniste kategooriaid (tabel 1), mis tähendab joonistelt vastavate kategooriate tunnuste otsimist.
2. Joonistelt otsitakse uusi tunnuseid, mis võiksid täiendada rakendatud kategooriate tunnuseid.
3. Uute tunnuste põhjal ja empiiriliste uurimuste tõlgenduste toel indutseeritakse uued kategooriad.

4. KINEETILISTE PEREJOONISTE JA JOONISTUSTE KIRJELDUSTE ANALÜÜS

4.1 Analüüsi ettevalmistus

Perepiltide analüüsimiseks kodeerisin esmalt pildid (vt näiteks lisa 2). Pildi number sisaldab järgnevat: esimene number näitab klassi, teine number on koht klassi nimekirjas, kolmas number on sugu. Tüdrukud on tähistatud numbriga 1 ja poisid numbriga 2. Viimane number tähistab vanust joonistamise hetkel. Kahe esimese numbri märkimine on oluline selleks, et teada millise lapsega on tegu, selgitamaks välja lapse perekonna mudel, sest pildile ei olnud kohustust lisada oma nime, vaid tähistada pildil olijad. Seejärel koostas tabeli analüüsi tulemuste registreerimiseks. Tabel (vt näiteks lisa 2) sisaldab 5. klassi poolt joonistatud analüüsitavaid pilte, laste poolt pilti kirjeldavaid tekste ja registreeritavad tunnuseid. Iga laps pidi kirjeldama pildil olevat tegevust. Laste poolt kirjutatud laused lisasin pildi juurde, nagu need olid kirja pandud.

Järgmiseks tegin kindlaks joonistaja perekonnamudeli. Perekonnamudelite eristamisel lähtusin Nisu (2013, lk 18) magistritöös kirjeldatud perekonnajaotust. kasutasin järgnevat jaotust ning tähistust, mis kandsin tabeli vastavasse veergu (vt lisa 2):

Laiendatud (Perekond, kus on mitu generatsiooni: vanavanemad, vanemad ja lapsed.

Kontakt vanavanematega on regulaarne või nad elavad koos.)

Tuumik (Tuumikperekond koosneb vanematest (ema ja isa) ja laps/ed.

Üksikvanemaga (Üksikvanemaga perekond on, kus on üks vanematest ja laps/ed)

Kärgpere (Kärgpere on, kus on vanemad ja üks või enam last ühe vanema või vanemate eelnevast suhtest ning ka uuest liidust sündinud laps/ed.)

4.2. Kombineeritud deduktiivse ja induktiivse analüüsi rakendamine

Analüüsi esimesel etapil toimus varasemates uurimustes selgunud (peatükk 2.3) kineetilise perekonna jooniste kategooriatele (tabel 1) vastavuse leidmine joonistelt. Selleks määrasin joonistel kategooriate *stiil, figuuride karakteristikud, tegevused ja K-F-D võrgustik* tunnused.

Analüüsi teisel etapil selgitasin välja uued tunnused, millega sai täiendada deduktiivses analüüsis rakendatud kategooriate tunnuseid.

Analüüsi kolmandas etapis püüdsin saadud tulemustest varasemate empiiriliste uurimuste tõlgenduse toel indutseerida uued kategooriad nagu näiteks „tõkestatud suhted“, „isoleeritud suhted“, harmoonilised suhted, „võõranduv“ ja „taandav“ positsioneerimine jne. (vt lähemalt ptk 4.2).

Analüüsi neljas etapp oli joonistuste kirjelduste analüüs. Perepiltidele lisatud teksti analüüsimiseks kasutan induktiivset lähenemist, mille puhul uuritakse uuritava nähtuse detaile ja liigutakse üldisema suunas. See omakorda tähendab andmete kogumist analüüsi ja tõlgendamist niisugusel viisil, mis lõpptulemusena viib üldprintsipiideni ja teooriateni (Virkus 2010)

Piltide analüüsimisel kasutasin deduktiivset ja induktiivset kombineeritud lähenemist. Deduktiivne lähenemine võimaldab toetada ja/või laiendada olemasolevat teooriat ning induktiivse vaatenurga lisamine võimaldab uurijal olla avatud uutele ilmingutele ning otsida aktiivselt ka teooriat korrigeerivaid või isegi ümberlukkavaid tõendeid (Kalmus, Masso, Linno 2015). Induktiivne lähenemine on, kui tehakse üldistusi üksikjuhtude põhjal ja deduktiivne lähenemine on, kui üksikjuhu kohta tehakse järeldusi üldise ja teadaoleva põhjal (Õunapuu 2014, lk 47).

Järgnev tabel 3 on ühe joonise deduktiivse ja induktiivse analüüsi kombinatsiooni rakendamise näide.

Tabel 3. Kombineeritud deduktiivse ja induktiivse lähenemise näide kategooria K-F-D võrgustiku korral.

Kood	Kineetiline perekonna joonis	Deduktiivne ja induktiivne kategooriate tunnuste eristamine
6.3.2.12		<p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan; „ruumiliselt“ pere-figuurid tagaplaanil) - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - pereliikmete omavaheline distants (märgatav) - <i>joonistaja distants pereliikmete suhtes</i> (märgatav) - <i>iseenda positsioneerimine</i> (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride ravis, viimane figuuride ravis, pere keskel) („ruumiliselt MINA-figuur esiplaanil“) - <i>pereliikmete paigutus joonistaja suhtes</i> (distantsiga MINA-figuurist vasakule käele)

Esimese sammuna rakendasin deduktiivset strateegiat. Näiteks tabelis 1 antud kategooria K-F-D võrdustiku tunnuste (pereliikmete positsioneerimine; pereliikmete suhteline suurus; pereliikmete omavaheline distants) järgi otsisin joonistelt neile tunnustele vastavusi. Vastavuse korral sisestasin tunnuse tabeli teise veergu (paksemas kirjas). Paksemas kirjas tunnuse järel sulgudes on joonistelt leitud lisatunnused, mida saab kasutada deduktiivselt leitud tunnuste täiendamiseks. Teise sammuna on tabeli teise veergu lisatud ka uued andmed, mille põhjal saab indutseerida uued kategooriad nagu näiteks „võõranduv“, „taandav“ jne positsioneerimine (vt lähemalt pkt 4.3).

4.3. Kineetiliste perejooniste analüüsi tulemused

Minu seminaritöös (Kütt 2018, lk 20) selgusid mittekineetilise perejoonise meetodil („Joonista oma pere“) järgmised positsioneerimise variandid: a) joonistaja positsioneerib end esiplaanile märgatava distantsiga pere liikmete suhtes; b) joonistaja paigutab end pererivis viimaseks või tagaplaanile märgatava distantsiga pere liikmete suhtes; c) joonistaja paigutab end pere keskele, olles teiste pereliikmetega samal joonel; d) iseenda või pereliikme välistamine.

Kineetiliste perejooniste analüüsimisel kategooria K-F-D võrgustiku tunnuse „iseenda positsioneerimine“ (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride ravis, viimane figuuride ravis, pere keskel) (vt lähemalt tabel 1, lk 14) alusel eristusid samad variandid. Järgnevalt on positsioneerimise variandid illustreeritud vastavate joonistega.

a) Võõranduv positsioneerimine

Joonis 1

Joonis 2

Joonistaja positsioneerib end esiplaanile märgatava distantiga pere liikmete suhtes. Joonisel 1 on MINA-figuur märgatava distantiga esiplaanil ja joonisel 2 tõstetud kõrgemale, „ruumiliselt“ vaadatuna esiplaanil. Senoli (2013) tõi oma uurimuses välja, et egotsentrilised, kangekaelsed, agressiivsed lapsed joonistavad end pereliikmetest eemale, pildi vasakule poolele, seejuures sageli isoleerides end teistest pereliikmetest mingi objektiga (lk 2902.). Seda laadi positsioneerimise tunnuseid tähistan kategooriaga – võõranduv positsioneerimine.

b) Taandav positsioneerimine

Joonistaja paigutab end pererivis viimaseks või tagaplaanile märgatava distantiga pere liikmete suhtes.

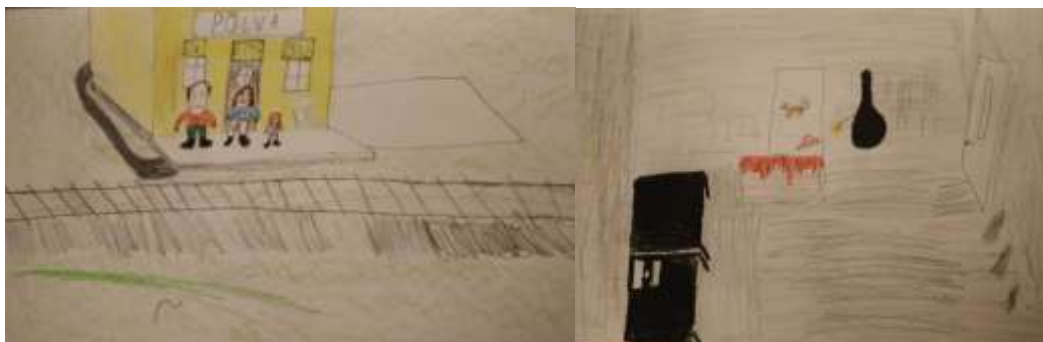
Joonis 3

Joonis 4

Joonisel 3 on MINA-figuur märgatava distantliga rivi lõpus ja joonisel 4 tagaplaanil. Kui sellega kaasneb ka enda väiksena kujutamine, siis Farokhi ja Hashemi (2011, lk 2222) uurimuse järgi näitab see sageli, et laps tunneb alaväärsust, hirmu, häbi ja depressiooni. Seda laadi positsioneerimise tunnuseid tähistan kategooriaga – taandav positsioneerimine.

c) Välistamine

Iseenda või pereliikme välistamine.

Joonis 5

Joonis 6

Joonisel 5 puudub MINA-figuur ja joonisel 6 puudub kogu pere. Toetudes Burns ja Kaufmani (1972) ja Tartes-Babkina (*s.a*) töödele (vt tõlgendust ptk 2.4) tähistan käesolevat tulemust kategooriaga „välistamine“.

Rakendades 47 joonisele (tabelis 1, lk 14) toodud kategooriate tunnuseid, selgusid järgmised korduvad peresuhete variandid.

1. Harmoonilised (terved) suhted

Pereliikmed joonisel tihedalt koos, õlg õla kõrval.

Joonis 7

Joonisel 7 on perekond koos, vanemate käed on üksteise ja laste ümber, MINA-figuuri ja venna käed puutuvad kokku. Kategooria „harmoonilised suhted“ on tuletatud Senoli (2013) ja Lohni (2015) uurimustele toetudes (vt tõlgendust ptk 2.4).

2. Tõkestatud suhted

Pere liikmed oma tegevustes on joonistatud raamis (joonis 8 ja 9) või raamitud piltidena või eraldatud joontega vms objektiga.

Joonis 8

Joonis 9

Tähistan neid tunnuseid tinglikult kategooriaga „tõkestatud suhted“. Kategooria „tõkestatud suhted“ on tuletatud Burnsi ja Kaufmani (1972), Bettsi (1989) ja Karus'i (2001) uurimustele toetudes (vt tõlgendust ptk 2.4).

3. Isoleeritud suhted

Pere liikmed paigutatud eraldi, igaüks omaette tegevuses.

Joonis 10

Joonis 11

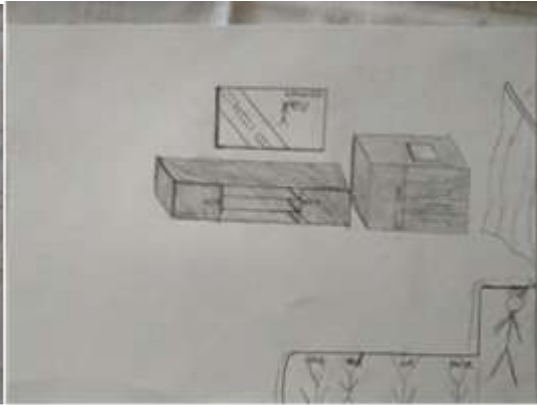
Joonisel 10 ja 11 on igal pereliikmel oma tegevus, kus ollakse isoleeritud erinevate objektidega (nt lauad, kiik, lõke). Kategooria „isoleeritud suhted“ on tuletatud, toetudes Karus'i (2001), Burnsi ja Kaufmani (1972), Di Leo (2012) ja Şenoli (2013) töödele (vt tõlgendust ptk 2.4).

4. Domineerimine

Pereliikme domineerimine. Joonisel 12 on isa figuur suurelt esiplaanil ja märgatava distantsiga MINA-figuurist, joonisel 15 on vend suuremalt kujutatud kui MINA-figuur.

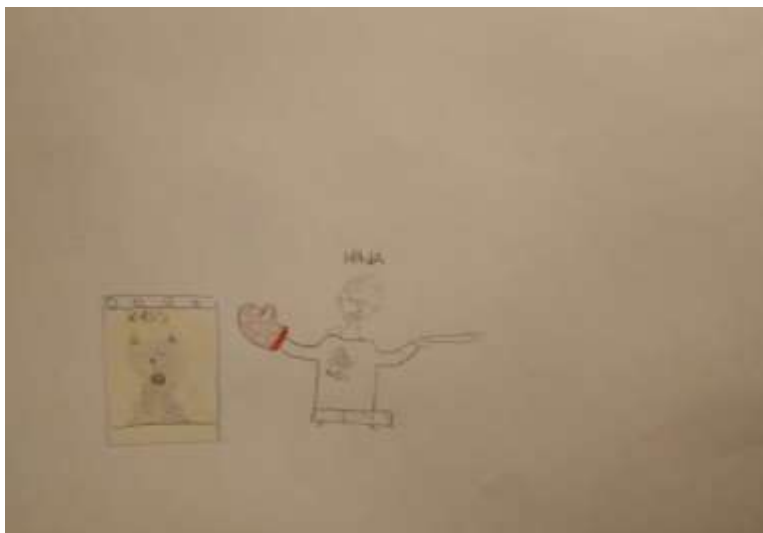
Joonis 12

Joonis 13

Domineeriv isa või ema või õde-vend (õnnas) on suhteliselt suur, esiplaanil, märgatav distants MINA-figuuri ja domineerija vahel. Domineerimise tunnuseid ja tõlgendust vt lähemalt ptk 2.4.

5. MINA domineerimine

Joonis 14

Joonisel 14 Domineerib MINA-figuur. Kass on raamistatud. Ema, isa ja õde pildile ei joonistatud.

Peretüübi ja enese positsioneerimine esiplaanile, tagaplaanile või distantseerumise vahel seoseid ei avaldunud. Peretüübi ja suhete vahel ei avaldunud seoseid. Tõkestatud suhteid ja isoleeritud suhteid ning pereliikme domineerimist avaldus kõigis peremudelites.

4.4. Perejooniste kirjelduse analüüsi tulemused

Kineetiliste perepiltide juurde kirjutatud kujutatu kirjeldused olid enamasti lühikesed, üldistavad, ühelauseline tekst (vt lisa 2). Näiteks *minu pere vaatab telekat, me kõik jalutame koera, seisavad* või siis oli lihtlausestega kirjeldatud iga pereliikme tegevust *Minu perekond autos. Vend magab, õde loeb luuletust, mina kuulan muusikat. Ema vaatab aknast välja. Isa sõidab autoga*. Kirjeldused olid üldiselt positiivsed, kuid leidis kirjeldusi, mis võivad viidata mingile probleemile õpilases. Näiteks kirjutas üks 8. klassi noormees oma pildi juurde järgmist: *Mu kass sööb küpsist. Ma küpsetan kassi*.

Perepildi tegevuste kirjelduste põhjal sai liigitada tegevusi **omaette tegevusteks** ja **koostegevusteks**. Omaette tegevusteks liigitusid, tegevused, kus iga pereliige tegi omaette tegevust nagu näiteks: *Isa sõidab autoga, mina magan, vend mängib arvutis, ema teeb süüa*. Koostegevusteks liigitasin kirjeldused nagu *Me kõik jalutame koera* ja *Minu pere vaatab telekat*.

Piltide kirjeldused annavad infot pildil toimuva kohta, kuid vähe informatsiooni suhete kohta perekonnas. Vaatamata sellele, et uurimuses osalesid ka kolmanda kooliastme õpilased, olid perepiltide kirjeldused lihtsakoelised ning andsid vähe informatsiooni. Mis veelkord kinnitab teooriat, et joonistamine on väljendusrikkam suhtlusvahend, kui seda on keel ja lapsed ei ole võimelised abstraktseks keeleliseks eneseväljenduseks (Farokhi, Hashemi 2011, lk 2220)

5. ARUTELU JA JÄRELDUSED

Vaadeldes Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal 4. – 9. klassi õpilaste kineetilisi perekonna jooniseid, kokku 47 perepilti, tekib esmamulje struktureerimata ja kaootilisest infost. Rakendades peatükis 2.3 väljatöötatud kategooriate ja tunnuste süsteemi, õnnestus välja selgitada korduvaid staatuse ja suhete mustreid.

Minu seminaritöös (Kütt 2018) rakendatud mittekineetilise perejoonise meetod („Joonista oma pere“) andis tulemuseks valdavalt pildid, kus peret kujutati ravis seisvana. Vaatamata sellele, et käesolevas seminaritöös oli kineetilise perekonna joonistamise ülesanne („joonista oma perekond mingis tegevuses“), esines jooniseid, millel kujutati perekonda lineaarses ravis. Di Leo (2012) sõnul on see tüüpiline joonistusviis, mis omane noorematele lastele, kes joonistavad oma vanemad lineaarselt tähtsuse järjekorras (lk 118). Kuna minu uurimuses ilmnes seda kõigis vanusegruppides, siis järelikult ei saa tulemust seostada üksnes metoodikaga või noorema eaga. See vajab jätkuvat uurimist, et selgitada välja lineaarses ravis joonistamise põhjused.

Õpilaste poolt joonistatud kineetilistel perejoonistel ilmnemised staatuse, s.o. iseenda positsioneerimise variandid. Joonistaja positsioneerib end pigem esiplaanile ja suure distantsiga pereliikmete suhtes, kui tagaplaanile. Staatuse osas avaldusid samad tendentsid nagu minu seminaritöös (Kütt 2018, lk 27). Sellest võib järeldada, et tulemus ei olene niivõrd metoodikast, kuivõrd joonistaja oma positsiooni ja peresuhete tajumisest. Kineetilistelt perejoonistelt (*Kinetic Family Drawing*) avaldus, kuidas joonistaja tajub suhteid perekonnas. Ilmnemised harmooniliste suhte, tõkestatud suhete, isoleeritud suhete ja domineerivate suhete tunnused.

Üheks avaldunud suhete kategooriaks oli **harmoonilised suhted**, mis väljendus selles, et õpilane joonistas end pere keskele või pereliikmetega samale tasandile ja üksteisele lähedale, kogu pere on kaasatud ühisesse tegevusse ning nende vahel ei ole tõkkeid (vt lk

29). Tervet perekeskkonda saab määratleda perekeskkonnana, kus kommunikatsioon on efektiivne ja positiivne ning perekonna probleemi saab kergesti lahendada. Pildid, kus perekond on joonistatud ühe reana, üksteisele lähedal ja kätest kinni hoidvana, viitavad tervetele peresuhetele (Senol 2013, lk 2897; 2902). Sedalaadi joonised ilmnesisid ainult tuumikperes elavate õpilaste perejoonistel.

Suhete määramise tunnusjoonteks, mis ilmnnes tendentsina, oli **tõkestatud ja isoleeritud suhted**, kui õpilane on joonistanud pereliikmed oma tegevustes raamis, raamitud piltidena või isoleerinud erinevate objektidega (vt tabel 1, lk 14). Tõketega eraldatud pereliikmed, võivad viidata konfliktsetele suhetele pereliikmete vahel (Tartes-Babkina *s.a.*, lk 82). Bowlby (1969) teooria järgi lapsed, kes kasutavad vältivat stiili, väldivad oma vanemaid ja hooldajaid. Nad ei keeldu vanemate tähelepanust, aga nad tunnevad end ebamugavalt ega otsi kontakti vanematega. Nad ei hinda oma vanemaid, sest nad on emotsionaalselt eraldatud ning nad väljendavad vabalt oma negatiivseid emotsioone joonistusel. (Sharif, Yadegari, Bahrami, Khorsandi 2018, lk 40 järgi) Peresuhete peegelduse tunnuseks oli veel ka **domineerimine** (vt lk 31), kui õpilane on joonistanud ennast või kellegi pereliikmetest märgatavalt suuremana. Di Leo (2012) sõnul joonistavad lapsed nagu muistsed egiptlased, kasutades suurust, väljendamiseks inimese tähtsust ning oma aukartust tema suhtes (lk 127).

Minu uurimistöös ilmnnes, et kineetiline perekonna joonis reflekteerib lapse staatuse tunnetust peres ja lapse poolt tajutavaid suhteid perekonnas. Tendentsina avaldusid isoleeritud ja tõkestatud suhted. Avaldunud suhete tagamaade väljaselgitamiseks tuleks läbi viia täpsem ja spetsiifilisem uurimus. Samas võib see viidata lihtsalt normaalsele ilmingule perekonna kui sotsiaalse grupi arusaamade transformatsioonile. Tsai, Telzer ja Fuligni (2013) on läbi viinud uurimuse peresuhete arusaamadest noorukieas ja nende muutumisest noorukieast täiskasvanuks saamiseni. Selle järgi teadlaste Shana han, McHale, Crouter, & Osgood, (2007) sõnul kipuvad peresuhted nõrgenema noorukiea varajases staadiumis kuni keskeas (vanuses 10–15 aastat), siis vanemate ja laste vaheliste suhete kvaliteet paraneb tagasihoidlikult või jääb hilisemale noorukieale (vanuses 16–19) (lk 472).

Peremudeli ja peresuhete tunnuste isoleerimine, tõkestamine ja domineerimine vahel ma seoseid ei leidnud. Tõkestatud ja isoleeritud suhete tunnuseid oli nii tuumikpere õpilaste perejoonistel kui ka üksikavaemaga ning kärgperes elavate õpilaste joonistel. Niisamuti

avaldus domineerimist erinevates peremudelites, ühegi tunnuse ja peremudeli vahelist tendentsi ei ilmnenu. Mirivahid, Abbassi, Heydarnia (2016) on läbi viinud uurimuse, kasutades K-F-D meetodit lahutatud ja tuumikperes elavate laste vahel, sellest ilmnes, et lahutatud perede laste piltidel avaldus enam, kui tuumikperes elavate laste piltidel tunnuseid, mis viitasid probleemsetele suhetele (lk 332-334). Järelikult vajaks see jätkuvat uurimist.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal 4. – 9. klassi laste iseenda perestruktuuris positsioneerimise ja peresuhete variandid kineetilise perekonna joonisel. Eesmärgi täitmiseks olid püstitatud uurimisküsimused:

1. Millised staatuse, s.o. iseenda positsioneerimise variandid ilmnevad kineetilise perekonna joonistel?
2. Kuidas on staatuse määratlus seotud peretüübiga?
3. Millised peresuhete variandid ilmnevad kineetilise perekonna joonistel kategooriate (stiil, tegevus, figuuride karakteristikud, K-D-F võrgustik) tunnuste alusel?

Uutele ilmnunud tunnustele toetudes oli võimalik tuletada uued kategooriad, mis tähistavad järgmisi iseenda positsioneerimise variante:

- võõranduv positsioneerimine,
- taandav positsioneerimine,
- välistamine (iseenda ja perekonna liikme).

Staatuse määratluse ja peretüübi vahelisi seoseid ei avaldunud. Kõiki staatuse kategooriaid avaldus kõigis peretüüpides. Seoseid peretüübi ja staatuse kategooria vahel ei avaldunud.

Kineetilisel perekonna jooniste kategooriate (stiil, tegevus, figuuride karakteristikud, K-D-F võrgustik) tunnuste alusel avaldusid järgmised peresuhete variandid: harmoonilised suhted, tõkestatud suhted, isoleeritud suhted ja domineerimine.

Peretüübi ja peresuhete kategooria **harmoonia** avaldus vaid tuumikperes elavate õpilaste joonistel. Teiste peresuhete tunnuste nagu tõkestatud ja isoleeritud suhted ning domineerimine avaldumise ja peretüübi vahel seoseid ei avaldunud.

Minu lõputöö on katse saada selgusele, millised iseenda positsioneerimise variandid ja peresuhete mustrid avalduvad K-F-D perejoonistel. See on esmane katse joonistes peituvat informatsiooni struktureerimiseks. Uurimuse metoodika valiidsust silmas pidades tuleks metoodikat täpsustada ning lisaks kvalitatiivsele uurimusele ka kvantitatiivseid uurimusi läbi viia. Käesoleva uurimusega kogutud kvalitatiivne informatsioon võimaldab püstitada hüpoteese iseenda positsioneerimise ja peresuhete tüüpide seoste kohta muude pere tunnustega või isiku psühholoogiliste omadustega, et läbi viia konkreetseid empiirilisi uurimusi (nt lastevanemate käitumis-/kasvatustiil ja iseenda positsioneerimise variant).

KASUTATUD ALLIKAD

- Avaste, A. 2012. Noorukiea sotsiaalmajandusliku staatuse ja koolikogemuste mõju haridusele ja ühiskondlikule kuuluvusele noores täiskasvanueas. Tartu Ülikool. [Seminaritöö]. Tartu. Psühholoogia instituut. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/29689/avaste_annett.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (23.11.2017).
- Betts, J. 1989. Kinetic Family Drawings as Indices of Family Functioning. Cape Town University. The Department of Psycholog Cape Town. https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/15863/thesis_hum_1989_betts_jennifer.pdf?sequence=1, (03.03.2019).
- Burns, R. C. Kaufman, M.D. 1972. Actions, Styles and Symbols in Kinetic Family Drawings (K-F-D). An Interpretative Manual. Brunner/Mazel, Publisher. New York.
- DeOrnellas, K. 1997. A Comparison of The Kinetic Family Drawings of African American, Hispanic, and Caucasian Third-Graders. Texas Woman`s University. Texas. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Kathy+DeOrne%21Jas+entitled+%22A+Comparison+Of+The+Kinetic+Family+Drawings+Of+African+American>, (11.04.2019).
- Di Leo, J.H. 2012. Laste joonistused diagnostilise abivahendina. Kirjastus Ersen. Eesti keele seletav sõnaraamat. 2017. Eesti Keele Instituut. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>, (23.11.2017).
- Djakiv, A. 2018. Perekond kui võrgustik: lapse perspektiiv. Tartu Ülikool. Sotsiaalteaduste valdkond. <http://hdl.handle.net/10062/60936>, (22.10.18).

Eesti Vabariigi Põhiseadus. RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/633949?leiaKehtiv>, (01.04.2019).

Encyclopædia Britannica. 2011. <https://www.britannica.com/search?query=social+status>, (03.02.2019).

Fan, R.J. 2012. A Study on the Kinetic Family Drawings by Children with Different Family Structures. The International Journal of Arts Education.

http://ed.arted.gov.tw/uploadfile/periodical/3130_w173-204.pdf, (24.12.2017).

Farokhi, M. & Hashemi, M. 2011. The Analysis of Children's Drawings: Social, Emotional, Physical, and Psychological aspects. Procedia - Social and Behavioral Sciences V. 30, p. 2219 – 2224.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811022580>, (29.03.2019).

Giotsa, A. Mitrogiorgou, E. 2016. Representations of Families through the Children's Drawings in Parental Divorce Incidents in Greece. J Child Dev Disord. 2016, 2:29 doi: 10.4172/2472-1786.100037. <http://childhood-developmental-disorders.imedpub.com/representations-of-families-through-the-childrens-drawings-in-parental-divorce-incidents-in-greece.php?aid=17233>, (18.03.2019).

Hallikma, P. 2017. Vanemlus ja vanemuse roll lapse arengus.

<http://koolitaja.eenet.ee:57219/Waramu3Web/downloader?resourceId=1-88f80b97-db67-4bdc-889b-f24daab5e73e&attachmentId=6605>, (07.05.2017).

Huntsberry, W. 2014. Kids' Drawings Speak Volumes About Home.

<https://www.npr.org/sections/ed/2014/12/08/368693069/kids-drawings-speak-volumes-about-home?t=1538313553799>, (01.10.2018).

Johannese kool ja lasteaed Rosmal. <https://rosmakool.ee/>, (13.05.2019)

Kalmus, V. Masso, A. Linno, M. 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>, (15.03.2019)

Karus, A. 2001. Ohvrite ja kiusajate kineetilise perekonna joonistamise testitulemuste võrdlus. Rmt: Antissotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik. Tartu, lk 86-96

Katus, K. Puur, A. Sakkeus, L. 2007. Family Formation Trends in the Baltic Countries. RU Series B No 61. Tallinn. <https://www.popest.ee/file/B61.pdf>, (01.04.2019)

Kalda, A. 2018. Asenduskodus kasvamine kui hälbekäitumist mõjutav tegur. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. Karistusõiguse osakond. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/61185>, (09.02.2019).

Kraav, I. (2000). Kodu lapse kaitsmise allikana. Rmt.: Lapsed Eestis. Tallinn: ÜRO, lk 37-41

Kullamaa, O. 2014. Noorsoopolitsei töö koolivägivalla uurimisel (Narva näitel). [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. Võrdleva õigusteaduse õppetool. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42605/kullamaa_olga.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (01.03.2019).

Kurrikoff, T. 2006. Peresuhete seosed alkoholi tarbimise, riskeeriva liikluskäitumise, impulsiivsuse ja elamustejanuga. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Tervishoiu instituut. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/34704/kurrikoff_ma_2006.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (09.03.2019).

Kütt, G. 2018. Perepilt jutustab: Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal 4-6 klassi laste staatuse refleksioon perejoonistel. [Seminaritöö]. Tartu Ülikool. Viljandi Kultuuriakadeemia. Kultuurhariduse osakond. Viljandi.

Liivamägi-Hitrov, A. Kask, K. 2016. Lapse küsitlemise käsiraamat. Justiitsministeerium. Tallinn. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/lapse_kusitlemise_kasiraamat_2016_0.pdf, (03.03.2019).

Lipu, M. 2018. Eesti laste ja vanemate Facebooki-sõprus: omavahelise suhtlusega seotud kogemused ja arvamused. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaalteaduste valdkond. Ühiskonnateaduste instituut.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/62321/lipu_merike_ma_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (09.03.2019).

Lohn, T. 2015. Schema of Family: A Developmental Comparison of Kinetic Family Drawings. *Papers infancia_c* n° 11, 1-13.

<https://www.infanciacontemporanea.com/2015/11/30/schema-of-family-a-developmental-comparison-of-kinetic-family-drawings/>, (11.04.2019).

Maar, M. 2011. Õpilaste sotsiaalse staatuse seosed vaba aja ja huvitegevusega Haapsalu üldhariduskoolide näite. Tartu Ülikool. [Magistritöö]. Tartu.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/19264/Maar_Merilin.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (23.11.2017).

Mcphee, J.P. Wegner, K.W. 1976. Kinetic-Family-Drawing Styles and Emotionally Disturbed Childhood Behavior. *Journal of Personality Assessment*, 40,5.

<https://psycnet.apa.org/record/1977-10473-001>, (03.03.2019).

Metin, Ö. & Üstün, E. 2010. Reflection of sibling relationships into the kinetic family drawings during the preschool period. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2 . p. 2440–2447. <https://core.ac.uk/download/pdf/81157379.pdf>, (18.03.2019)

Mirivahid, S. M. S., Abbassi, H., Heydarnia, A. 2016. A comparison of kinetic family drawing indicators in intact and divorced children. *Journal of Fundamentals of Mental Health* 2016 Nov-Dec; 18(6): 329-37.

http://eprints.mums.ac.ir/1459/1/JFMH_Volume%2018_Issue%206_Pages%20329-337-2.pdf, (18.03.2019).

Monttinen, A. M. J. 1988. A Descriptive Study of the Kinetic Family Drawings of Children from Catholic, Lutheran, and Seventh-day Adventist Religious Backgrounds. Master's Theses. 17. <https://digitalcommons.andrews.edu/theses/17>, (03.03.2019).

Mänd, K. A. 2017. SOS perevanemate käsitused koostööst lapse bioloogiliste vanematega. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaalvaldkond Ühiskonnateaduste instituut. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/56707/mand_kadriann_ma_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (09.03.2019).

Naiskodukaitse. 2009. Naised, kes otsivad väljapääsu. https://www.naiskodukaitse.ee/Naised_kes_otsivad_valjapaasu_986, (06.04.2019).

Nisu, A. 2013. Perekonna struktuuri mõju alaealiste kuritegevusele. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. Võrdleva õigusteaduse õppetool. Tartu. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32101/nisu_allar.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (08.09.2018).

Nõmmela Semjonov, J 2010. Kiusamiskäitumises osalejad. [Magistritöö]. Tartu Ülikool Sotsiaal- ja haridusteaduskond. <https://dspace.ut.ee/discover?scope=%2F&query=janika+n%C3%B5mmela&submit=>, (10.10.2018).

Pent, K. 2013. Kiusamiskäitumise ja prosotsiaalsete oskuste seosed sotsiaalse staatuse ja tajutud populaarsusega 5.-6. klassi poistel ja tüdrukutel. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Psühholoogia Instituut. <http://hdl.handle.net/10062/31749>, (23.04.2019)

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. [Akateeminen väitöskirja]. Tampereen yliopisto Sosiaalipoliitiikan laitos / Sosiaalityö. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Väestöntutkimuslaitos. Väestöliitto. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/149249050b2d27dcd221f096e0903850/1551378049/application/pdf/4248575/Mik%C3%A4%20on%20lapsen%20perhe_sis%C3%A4sivut.pdf, (28.02.2019).

Sharif, Z. M. Yadegari, N. Bahrami, H. Khorsandi, T. 2018. Representation of children attachment styles in corman's instruction of family drawing The Arts in Psychotherapy 57, p 34–42. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197455616301320?via%3Dihub>, (07.05.2019).

Senol, T. 2013. Research about Family Perceptions via Pictures of Children from Problematic Families or Having Divorced Parents. *Social and Behavioral Sciences* 116 (2014) 2895 – 2902.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814006934>, (07.05.2019).

Tartes-Babkina, H. *s.a.* Kunst abiks lapse ja noore mõistmisel. Stella Borealis.

Tsai, K. M, Eva H. Telzer, E.H, Fuligni, A. J. 2013. Continuity and Discontinuity in Perceptions of Family Relationships From Adolescence to Young Adulthood. *Child Development*, March/ April 2013, Volume 84, Number 2, Pages 471-484.

https://www.academia.edu/6608286/Continuity_and_Discontinuity_in_Perceptions_of_Family_Relationships_From_Adolescence_to_Young_Adulthood, (08.05.2019)

Vikat, A. 1994. Family Formation in Estonia. Helsinki: Ühiselu.

Virkus, S. 2010. Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid. [Õpiobjekt]. Tallinna Ülikool.

https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/induktsioon_ja_deduktsioon.html, (14.05.2019).

Õunapuu, L. 2016a. Mina ja pere. Mida jutustab perepilt. [Loengukonspekt]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

https://moodle.ut.ee/pluginfile.php/334516/mod_folder/content/0/Perepiltide%20mudelid_2016.pdf?forcedownload=1 , (01.02.2019)

Õunapuu, L. 2016b. Kvalitatiivsete andmete analüüs. [Loengukonspekt]. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia. <https://moodle.ut.ee/mod/folder/view.php?id=505892> , (13.05.2019).

Õunapuu, L. 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. [E-õpik]. Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/36419>, (24.01.2019).

LISAD

Lisa 1 **Kiri vanematele**

Tere, head vanemad

Olen Gitlin Kütt ja õpin Viljandi Kultuuriakadeemias huvijuht-loovtegevuse õpetaja erialal. Pöördun teie poole palvega lubada kaasata teie laps uurimistöösse oma lõputöö tarvis. Uurin, kuidas laps näeb iseend ja oma pereliikmeid igapäevastes peretoimingutes.

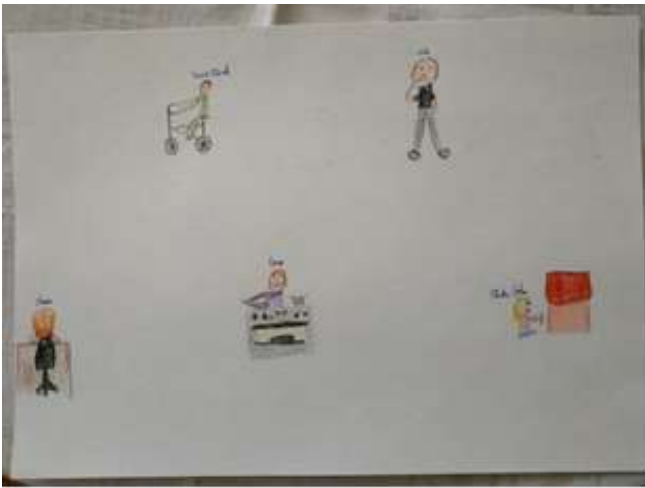
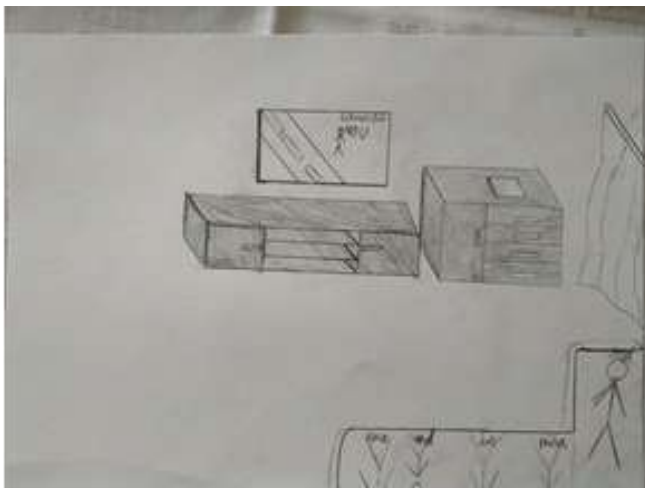
Palun mulle teada anda mailile gitlinkytt@gmail.com, kui keegi on selle vastu, et laps osaleb minu lõputöö uurimuses.

Kaunist saabuvat kevadet soovides

Gitlin Kütt

Lisa 2 Kineetilise perekonna joonise analüüs

	Kineetiline perekonna joonis	Kategooriad ja tunnused
5.3.1.12		<p><u>Stiil:</u> - joonistatud raamis</p> <p><u>Figuuride karakteristikud:</u> - ei määra, sest raamid välistavad nende määramise - näoilmed (kõigil pereliikmetel v.a vend naeratavad)</p> <p><u>Tegevus:</u> - omaette (eraldi) tegevused (isa arvutiga, ema sõidutab väikest õde, MINA pesen nõusid, väike vend mängib puldiautoga, vend loeb raamatut)</p> <p><u>K-F-D võrgustik:</u> ei määra, sest raamid välistavad nende väljatoomise.</p> <p>Tuumikpere</p> <p>TEGEVUSTE KIRJELDUS: ISA teeb tööd arvutiga, EMA sõidutab väikest õde magama, MINA pesen nõusid, väike vend mängib puldiautoga, vend loeb raamatut</p>

5.8.1.12		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (ei eristu suuremat figuuri) - joonistaja suhteline suurus (suhteliselt samas suuruses) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus (pole määratav), - figuuride orientatsioon (joonistaja seljaga pildi vaataja poole) - näoilmed (ema naeratava suuga) <p><u>Tegevus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - omaette (eraldi) tegevused <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine) (plaanid pole määratavad) - pereliikme puudumine (kõik liikmed olemas) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (distants kõigi pereliikmetega märgatav) - pereliikmete omavaheline distants (suhteliselt suur) - iseenda positsioneerimine (vasakul all nurgas), - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (suhteliselt suur distants) <p>Tuumikpere</p> <p>TEGEVUSTE KIRJELDUS: väike õde mängib barbidega. Minu ema teeb süüa. Mina õpin. Minu vend sõidab jalgrattaga ja minu isa joob kohvi.</p>
5.11.2.11		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (üks vendadest suhteliselt suur) - ema, vend, isa ja joonistaja on kujutatud ilma peadeta. <p><u>Tegevus:</u> Ühistegevus</p> <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - iseenda positsioneerimine (pere keskel) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes <p>Tuumikpere</p> <p>TEGEVUSTE KIRJELDUS: Minu pere vaatab telekat.</p>

5.1.2.11		<p><u>Stiil:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - kindlus joonistaja ja venna vahel <p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -pereliikmete suhteline suurus (suuremat figuuri ei eristu) - joonistaja suurus (suhteliselt sama teistega) - joonistaja orientatsioon (joonistaja on näoga venna poole - näoilmed kõigil pildil olijatel naeratavad <p><u>Tegevus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -joonistajal õe ja vennaga ühistegevus (lapsed mängivad) -vanematel ühistegevus (teevad süüa) - lastel ja vanematel omaette tegevused <p><u>K-D-F võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -pereliikmete positsioneerimine (vanemad esiplaanil, joonistaja õe ja vennaga tagaplaanil) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (märgatav distants vennaga ja vanematega) - iseenda positsioneerimine (tagaplaanil õe ja vennaga ühel joonel) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (vanematega märgatav distants, vennaga distants, õega väike distants) <p>Tuumikpere</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> Pere on väljasõidul ja vanemad teevad süüa ja lapsed mängivad.</p>
5.3.1.11		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - puuduvad kehad - joonistusvahendit hoidvad käed <p><u>Tegevus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ühistegevus vennaga (mina ja väike vend joonistame) <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - positsiooni pole võimalik määrata - pildilt puuduvad ema ja isa ning inimeste figuurid - distantsi pole võimalik määrata <p>Tuumikpere</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> Mina ja minu väike vend joonistame. Rohkem mina joonistan ja tema värvib üle äärte. Ta ei oska veel ilusti äärtes värvida, aga hoiab suurepäraselt õigesti pliiatsit.</p>

5.7.2.11		<p><u>Stiil:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - figuurid joontega eraldatud - joonistatud raamis <p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ei määra, sest raamid välistavad nende määramise <p><u>Tegevused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ühine tegevus (ema ja õde kes loevad raamatut) - omaette tegevused (mina vaatan telekat, õde on ärevil, õde on unine, isa parandab autot) <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ei määra, sest raamid välistavad nende väljatoomise <p>Tuumikpere</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> 1.Mina kes ma vaatan telekat. 2. Mu õde kes on väga ärevil. 3. Mu õde kellel on uni peal. 4.Mu ema ja õde kes loevad raamatut. 5. Mu isa kes parandab autot.</p>
----------	---	--

5.5.2.12		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - joonistaja suurus (suhteliselt sama teistega) - kehaosade kaasatus, puudumine väljavenitus (ei esine) - figuuride orientatsioon (joonistaja küljega näoga ema poole, ema näoga pildi vaataja poole, õde näoga pildi vaataja poole, vanaema küljega, näoga ema suunas) -näoilmed (pole võimalik tuvastada, näod puuduvad) <p><u>Tegevused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ühistegevus (me kõik jalutame koera) <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (ema veidi tagaplaanil) - pereliikmete puudumine (ei tuvastatud) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (väike distants emaga) - pereliikmete omavaheline distants (pereliikmetel väike distants) - iseenda positsioneerimine (joonistaja positsioneerib end pere keskele õe ja ema vahele) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (väike distants, ühtses rivis, emaga suurem distants) <p>Üksikvanemaga perekond</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> Me kõik jalutame koera.</p>
----------	---	---

Figuuride karakteristikud:

- pereliikmete suhteline suurus (isa-figuur suur)
- joonistaja suurus (suhteliselt samasteistega)
- kehaosade kaasatus, puudumine väljavenitus (ei esine)
- figuuride orientatsioon (joonistaja, õde ema ja isa, näoga pildi vaataja poole, vanemõde näoga ülespoole)
- näoilmed (kõigil figuuridel näod naeratavad)

Tegevused:

- Ühistegevus (kogu pere mängib fortniti)

K-F-D võrgustik:

- pereliikmete positsioneerimine (isa esiplaanil, õde väikselt vasakus nurgas)
- pereliikmete puudumine (ei tuvastatud)
- joonistaja distants pereliikmete suhtes (suur distants isa ja õega)
- pereliikmete omavaheline distants (Isa ja õel suur distants joonistaja ema ja õega)
- iseenda positsioneerimine (joonistaja positsioneerib end pere keskele õe ja ema vahele)
- pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (ema ja õega ühel joonel isa esiplaanil suur distants, õde väikselt vasakul suur distants)

Tuumikpere

TEGEVUSTE KIRJELDUS: Kogu pere mängib **FORTNITI** ja saame **victori**.

5.4.2.12		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, (ei tuvastanud) - figuuride orientatsioon, (joonistaja vend näoga isa poole, ema ja õde näoga pildi vaataja poole, isa näoga joonistaja ja venna poole) - näoilmed (kõigil näod naeratavad) <p><u>Tegevus:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ühistegevus (me mängime jalgpalli, ema ja õde vaatavad pealt) <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine) (joonistaja , vend ja isa ühel joonel ees, ema ja õde tagaplaanil) - pereliikme puudumine (ei tuvastatud) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (kõigi pereliikmetega distants) -pereliikmete omavaheline distants (kõigil pereliikmetel omavaheline distants v.a ema ja õde) - iseenda positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride ravis, viimane figuuride ravis) (ees paremal) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (distants kõigi pereliikmetega) <p>Tuumikpere</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> ME MÄNGIME JALGpalli JA ÕDE ja EMA vaatavad pealt ja kass lihtsalt lamab. Mina ja vend oleme isa vastu.</p>
----------	---	---

Figuuride karakteristikud:

- pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama)
- joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama)
- kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, (ei tuvastanud)
- figuuride orientatsioon, (ei ole võimalik tuvastada)
- näoilmed (ei ole võimalik tuvastada)

Tegevus:

- ühistegevus (terve pere jalutab koera)

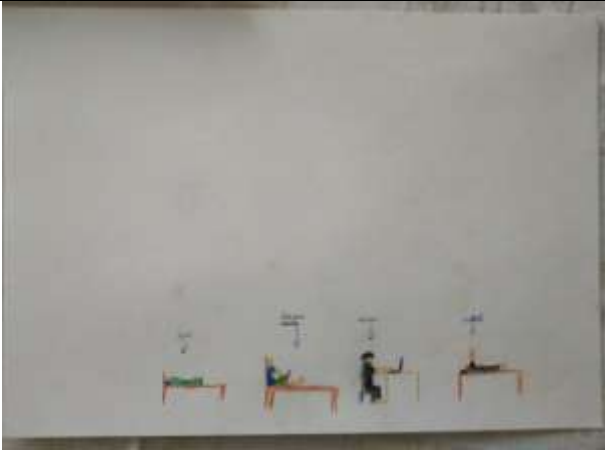
K-F-D võrgustik:

- pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (sama plaan)
- pereliikme puudumine (-)
- joonistaja distants pereliikmete suhtes (kõigi pereliikmetega distants, emaga suurem distants)
- pereliikmete omavaheline distants (kõigil pereliikmetel omavaheline distants)
- iseenda positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, esimene figuuride ravis, viimane figuuride ravis, pere keskel) („ruumiliselt“ ravis viimane)
- pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (distants kõigi pereliikmetega joonistajast paremale käele)

Tuumikpere

TEGEVUSTE KIRJELDUS: Terve pere jalutab koeraga, isa hoiab rihma ema räägib teloga ja mul on mõõk, sest mulle meeldivad relvad.

5.9.1.12		<p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitatus, (ei tuvastanud) - figuuride orientatsioon, (joonistaja näoga venna ja isa poole, vend näoga õe ja ema poole, vanemad näoga pere poole) - näoilmed (näod naeratavad) <p><u>Tegevused:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ühistegevus (joonistaja vennaga mängivad (mängime mina ja mu vend)) - omaette tegevused (emal ja isal (ema ja isa teevad tööd)) <p><u>K-F-D võrgustik:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (sama plaan) - pereliikmete puudumine (-) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (märgatav ema ja isaga) - pereliikmete omavaheline distants (Isal ja emal suur distants, vennal distants nii emaga kui ka isaga) - iseenda positsioneerimine (joonistaja positsioneerib end pere keskele ema ja isa vahele venna kõrvale) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (märgatav distants) <p>Tuumikpere</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> Sellel pildil mängime mina ja mu vend lauamängu ja Mu ema ja isa teevad arvutis tööd.</p>
----------	---	--

5.6.2.12		<p><u>Stiil:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - figuurid joontega vms objektiga eraldatud (joonistaja eraldanud end lauaga) <p><u>Figuuride karakteristikud:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete suhteline suurus (suhteliselt sama) - joonistaja suhteline suurus (suhteliselt sama) - kehaosade kaasatus, puudumine, väljavenitus, (ei tuvastanud) - figuuride orientatsioon, (ei ole võimalik tuvastada) - näoilmed (ei ole võimalik tuvastad , näod puuduvad) <p><u>Tergevus:</u> omaette</p> <p><u>K-F-D võrgustik:</u> - pereliikmete positsioneerimine (esi- või tagaplaan või rippumine/ hõljumine, sama plaan) (sama plaan)</p> <ul style="list-style-type: none"> - pereliikmete puudumine (ei tuvastatud) - joonistaja distants pereliikmete suhtes (kõigi pereliikmetega) - pereliikmete omavaheline distants (märgatav kõigi pereliikmete vahel) - iseenda positsioneerimine (joonistaja positsioneerib end ema ja venna vahele) - pereliikmete paigutus joonistaja suhtes (märgatav distants) <p>Üksikvanemaga perekond</p> <p><u>TEGEVUSTE KIRJELDUS:</u> Pildi peal on minu isa, vend, ema ja mina. Mu ema teeb tööd, ma mängin arvutis või vaatan videosi, mu vend vaatab telos midagi, mu isa magab.</p>
----------	---	--

SUMMARY

The aim of this final work is to examine how the children of 4-9 classes in the Johannes Kool ja Lasteaed Rosmal position themselves in the family structure and family relationship possibilities in the chart of kinetic families.

To obtain this aim there were the following research questions:

1. Which statuses, in other words variants of positioning oneself, appear in kinetic family constellations?
2. How is getting a status related to the type of family?
3. Which family relationship variants appear in the drawings of kinetic family based on the categories' characteristics (style, action, characteristics of figures, K-D-F Network)?

Based on the new characteristics which appeared, it was possible to establish new categories, which mark the following self-positioning variants:

- alienating positioning,
- retractive positioning,
- excluding (oneself and family members).

No connection between defining a status and the family type was found. All status categories appeared in all family types. There was no connection between the family type and the status category.

Based on the characteristics of the categories of the drawing of kinetic families (style, action, characteristics of figures, K-D-F Network) the following models of family relationships appeared: harmonic relationships, obstructed relationships, isolated relationships and dominating.

The category **harmony** appeared only in the drawings of the pupils living in core families. There was no connection found between other family relationship characteristics, such as obstructed and isolated relationships and dominating, and family type.

My final work is an attempt to find out which self-positioning variants and family relationship pattern appear on K-F-D family drawings. This is the first attempt to structure the information hidden in the drawings. Keeping the validity of the research method in mind we should specify the methodics and in addition to a qualitative research make a quantitative research. The qualitative information obtained in this research allows to raise a hypothesis about the correlation between the self-positioning and family relationship type, to make a further more concrete empiric research.

LIHTLITSENTS

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gitlin Kütt (24.01.20177),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose

**PEREPILT JUTUSTAB: LASTE STAATUSE JA PERESUHETE REFLEKSIOONE
KINEETILISEL PEREJOONISEL,**

milleks juhendaja on ped. tead. knd dotsent Lembit Õunapuu Lembit,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20.05.2019